

Asia: VN/9732/2019

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleiset kommentit uudistuksesta ja esitysluonnokseen sisältyvistä ehdotuksista

- yleiset huomiot ehdotetuista vanhempainpäiväraahajärjestelmän muutoksista**

Kirkon työmarkkinalaitos (jäljempänä KiT) toteaa, että Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa toteutetaan kunnianhimoinen ja perheiden hyvinvointia tukeva perhevapaa uudistus. Tavoitteena oli, että perhevapaat ja hoitovastuu jakautuvat perheissä tasaisesti molempien vanhempien kesken, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työelämässä vahvistuvat ja sukupuolten väliset palkkaerot pienenevät. Luonnos hallituksen esitykseksi ei täytä asetettua tavoitetta. Erityisesti tämä johtuu siitä, että vapaita ei ole kiintiöity vanhempien kesken, vaan toinen vanhemmista voi luovuttaa vapaitaan toiselle. Tämän voidaan ennakoida johtavan siihen, että perhevapaat jakaantuvat edelleen epätasaisesti eli pääasiassa naisille. Hallitusohjelman tavoitteiden toteutuminen olisi edellyttänyt, että vanhemmille kiintiöidyt vanhempainvapaapäivät eivät olisi siirrettävissä toiselle vanhemmalle.

Ehdotuksessa on todettu, että jos vanhemmat alkavat hyödyntää mahdollisuuksia vanhempainvapaan jakamiseen useampaan jaksoon ja esimerkiksi vuorottelevat lapsen hoidossa, lisää tämä työnantajille aiheutuvia kustannuksia ja hankaloittaa työjärjestelyjä. Vanhempainvapaan vuorottelu ja mahdollisuus pitää vapaa nykyistä useammassa jaksossa lisää huomattavasti työnantajakustannuksia (rekrytointi, perehdyttäminen ja muut tehtäväjärjestelyt) sekä hallinnollista taakkaa ja vaikeuttaa töiden järjestelyjä niin mies- kuin naisvaltaisilla aloilla ja erityisesti aloilla, joilla on pula osaavasta työvoimasta. KiT pitää tätä esitettyä hallituksen esityksen kokonaisuudesta kaikkein kriittisimpänä ja nykytilannetta huonoimpaan suuntaan vievänä ja tätä kautta tasa-arvoa heikentävänä tekijänä. Tästä syystä KiT:n mielestä kummallakin vanhemmalla tulisi olla mahdollisuus pitää vuodessa vain kaksi vanhempainvapaajaksoa.

- kommentit raskaus- ja erityisraskausrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

-
- **kommentit vanhempainrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

Sairausvakuutuslain 9 luvun 13 ja 14 §:n muutoksella esitetään perhevapaaetuuksien heikentämistä nykyisestä siinä tilanteessa, että äiti tai lapsi kuolee. KiT ei pidä esitettyä heikennystä perusteltuna ottaen huomioon nykysääntely ja kuolemantapauksesta aiheutuvat sosiaaliset ja taloudelliset vaikeudet ja rasitukset perheelle.

- **kommentit muita sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia koskien**

-

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin**

-

Muita etuuslakeja koskevat muutosehdotukset

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista muihin etuuslakeihin**

-

Laki varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin**

-

Laki työsopimuslain ja laki merimiesten työsopimuslain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista työsopimuslakiin ja laki merimiesten työsopimuslakiin**

Työsopimuslain 4 luku 1 § Raskaus, erityisraskaus- ja vanhempainvapaa

Ehdotuksessa mahdollistettaisiin raskausvapaan aloittaminen nykyistä äitiysvapaata myöhemmin, aikaisintaan 30 päivää tai työnantajan ja työntekijän välisestä sopimuksesta viimeistään 14 päivää ennen laskettua synnytysaikaa. Raskausvapaan aloittaminen myöhemmin kuin 30 päivää ennen laskettua aikaa työnantajan ja työntekijän sopimuksesta lisää uudistuksessa tavoiteltua joustoa. KiT:n mielestä on kuitenkin tärkeää, että raskausvapaa alkaa lähtökohtaisesti viimeistään 30 päivää ennen laskettua synnytysaikaa. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan äitiysvapaa alkaa aikaisintaan 50 arkipäivää ja viimeistään 30 arkipäivää ennen laskettua synnytysaikaa. Raskausvapaan aloittaminen myöhemmin kuin 30 päivää ennen laskettua aikaa tulee aina perustua työnantajan ja työntekijän väliseen sopimukseen. Tällöin työnantaja voi harkita sopimista raskausvapaan alkamisen ajankohdasta työntekijän terveystilan ja työn kevyemmäksi järjestämisen näkökulmasta. Työnteko raskauden loppuvaiheessa voi Suomen gynekologiyhdistyksen lausunnon mukaan lisätä sairauspoissaolojen tarvetta ja Työturvallisuuskeskuksen lausunnon mukaan sairauspoissaolot ovat raskauden aikana hyvin yleisiä. Raskausvapaan aloittaminen viimeistään 30 päivää ennen laskettua synnytysaikaa on perusteltua etenkin tilanteissa, joissa työtä ei voida järjestää vähemmän kuormittavaksi.

Ehdotuksen mukaan vanhempainvapaan voi pitää enintään neljässä jaksossa. Jaksojen vähimmäispituus olisi voimassa olevaa lakia vastaavasti 12 arkipäivää. Koska yli neljään osaan jakaminen voisi ehdotuksen mukaan aiheuttaa yksittäistapauksissa ongelmia työjärjestelyissä, ehdotuksessa rajataan jaksojen määrää useaan lapseen käytettävien vanhempainvapaajaksojen tilanteissa siten, että työntekijällä olisi kalenterivuoden aikana käytettävissään neljä jaksoa riippumatta vanhempainvapaaseen oikeuttavien lasten määrästä. KiT:n mielestä vanhempainvapaajaksojen määrää tulisi rajoittaa molemmille vanhemmille enintään kahteen vähintään 12 arkipäivän pituiseen jaksoon kalenterivuodessa riippumatta vanhempainvapaaseen oikeuttavien lasten määrästä. Esityksessä ehdotettu vanhempainvapaan jakaminen useaan jaksoon vaikeuttaa töiden järjestelyä, lisää työnantajan hallinnollista taakkaa sekä kustannuksia.

Työsopimuslain 4 luku 2 a § Osittainen vanhempainvapaa

Nykysääntelyn mukaisesti vanhempainrahan osittaisena maksamisen edellytyksenä olisi, että vanhempi on sopinut työnantajansa kanssa osa-aikatyöstä. KiT pitää työnantajan töiden järjestelyn ja toiminnan ennakoitavuuden näkökulmasta tärkeänä, että vanhempainvapaan pitäminen osittaisena tulee nykysääntelyä vastaavasti perustua työnantajan ja työntekijän väliseen sopimukseen.

Ehdotuksen mukaan osittaisen vanhempainvapaan edellytyksenä ei olisi enää se, että molemmat vanhemmat tekevät osa-aikatyötä eikä osa-aikatyötä koskevan sopimuksen vähimmäispituutta enää rajoitettaisi. Nämä muutokset lisäävät esityksessä tavoiteltua joustoa.

Työsopimuslain 4 luku 3 a § Raskaus- ja vanhempainvapaasta sekä hoitovapaasta ilmoittaminen

Raskaus- ja vanhempainvapaasta sekä hoitovapaasta ilmoittamisen määräajoista pysyisivät nykyisen mukaisina. KiT:n mukaan on tärkeää, että ilmoitusajat antavat työnantajalle riittävästi aikaa sijaisuus- ym. järjestelyjen hoitamiseen.

Työsopimuslain 4 luku 7b § Omaishoitovapaa

Uudessa pykälässä säädettäisiin työntekijän oikeudesta omaishoitovapaaseen. Sääntelyllä pantaisiin täytäntöön työelämän tasapaino -direktiivin 6 artikla. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi työntekijän velvollisuudesta työnantajan pyynnöstä esittää luotettava selvitys poissaolon perusteesta. Käytännössä selvitys voisi esityksen mukaan tarkoittaa työntekijän vapaamuotoista selvitystä siitä, millaista apua tai tukea hänen on tarpeen omaiselleen antaa, jotta työnantaja voisi arvioida vapaan perusteen täyttymistä. Omaista koskevan lääkärinlausunnon toimittaminen työnantajalle olisi mahdollista vain omaisen nimenomaisen suostumuksen perusteella. KiT:n mielestä työnantajalla tulee olla mahdollisuus pyytää työntekijää esittämään lääkärintodistus omaishoitovapaan tarpeesta. Tällainen mahdollisuus työnantajalla on nykysääntelyn mukaan esimerkiksi tilapäisen hoitovapaan ja pakottavan perhesyyn vuoksi tapahtuvasta poissaolosta. Siksi on perusteltua, että työnantajalla olisi samanlainen mahdollisuus myös omaishoitovapaatilanteissa. Työnantajalla tulee olla mahdollisuus varmistua, siitä, että työntekijän poissaololle on asianmukainen peruste.

Laki vuosilomalain ja laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista vuosilomalakiin ja merimiesten vuosilomalakiin**

Vuosilomalaki 2 luku 7 § Työssäolon veroinen aika

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi työssäolon veroiseen aikaan poissaolo, joka johtuu ehdotetusta omaishoitovapaasta. KiT:n mukaan omaishoitovapaa tulee jättää työssäoloajan veroiseksi katsottavien perhevapaiden luettelon ulkopuolelle.

Liitelait (lakiehdotukset 18-29)

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista liitelakeihin**

-

Vaikutusten arviointi

- **Taloudelliset vaikutukset**

Esityksen mukaan uudistuksen negatiivinen työllisyysvaikutus on noin 2 000 henkilötyövuotta. Kokonaisuutena esitystä voidaan pitää kalliina ja työllisyyden kannalta kielteisenä.

Kiit:n mielestä esityksen taloudelliset vaikutukset ovat epäselvät. Joistain asioista on esitetty kohtalaisen tarkkoja laskelmia. Esimerkiksi perhevapaista aiheutuvien päiväraha-kustannusten arvioidaan kasvavan noin 80 milj. euroa. Toisaalta arviota työnantajille syntyvistä kustannuksista, jos esimerkiksi esityksen mukaiset mahdollisuudet jakaa perhevapaita toteutetaan täysimääräisinä, ei ole esitetty edes suuntaa antavia laskelmia. On kuitenkin selvää, että esityksen toteuttaminen aiheuttaisi työnantajille merkittävästi niin suoria kuin välillisiä kustannuksia. Niiden vaikutusta pitäisi arvioida tarkemmin kuin yleisinä mainintoina.

- **Vaikutukset julkiseen talouteen**

-

- **Vaikutukset kotitalouksiin**

-

- **Vaikutukset yrityksiin**

-

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

-

- **Muut yhteiskunnalliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset lapsiin ja perheisiin**

-

- **Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon**

-

- **Vaikutukset yhdenvertaisuuteen**

-

○ **Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään**

-

- **Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähälle arvoinnille? Jos on, niin mikä?**

-

Hallituksen esityksen toimeenpano ja seuranta

- **kommentit liittyen uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan**

-

Muut mahdolliset kommentit

-

Piepponen Anna

Westerberg Meri
Kirkon työmarkkinalaitos